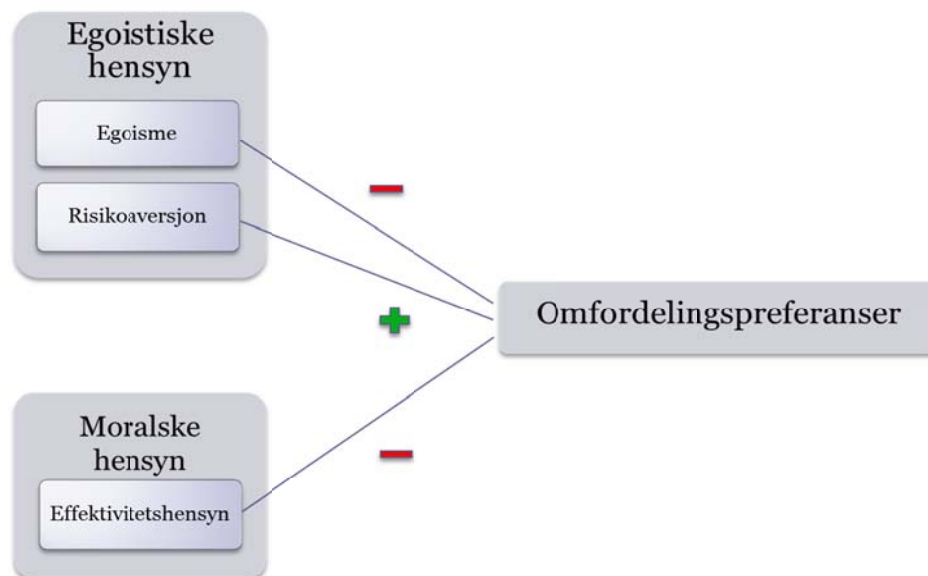

Er skattepreferanser et egoistisk eller et moralsk hensyn?

av Ingvild Kristine Paulsen og Anne-Mari Bratholt, Master i økonomi og administrasjon, Norges Handelshøyskole, våren 2013

En forståelse av personlige preferanser og holdninger er nødvendig for å kunne designe et inntektsskattesystem som folk finner rettferdig. Vi har, ved hjelp av et økonomisk eksperiment, undersøkt hvordan egoisme, risikoaversjon og preferanser for likhet og effektivitet henger sammen med preferanser for omfordeling i form av progressiv beskatning. Resultatene våre indikerer at både risikoaversjon og en preferanse for effektivitet samsvarer med et ønske om omfordeling, mens egoisme ikke er relevant. Dette kan synes overraskende, men graden av egoisme påvirker derimot sammenhengen mellom de andre variablene: Når graden av egoisme øker, blir både risikoaversjon og effektivitetshensyn mindre viktige for omfordelingspreferanser. Skattepreferanser er dermed samlet sett en vurdering av både egoistiske og moralske hensyn.

Mange har lurt på hva som er det beste systemet for inntektsskatt og hvor mye omfordeling et skattesystem bør inkorporere. Mens noen foretrekker et skattesystem som er sterkt progressivt, mener andre det er rimelig med et flatt system. Ved å bedre forståelsen av hvilke faktorer som ligger bak slike vurderinger, kan man designe et skattesystem som folk forstår og finner rettferdig. Da vil viljen til å bidra og samarbeide kunne øke, og man vil kunne redusere forekomsten av unndragelser og skattesvindel. Vi har undersøkt hvordan ulike egoistiske og moralske hensyn henger sammen med preferanser for progressiv beskatning. Gjennom et økonomisk eksperiment har vi målt folks grad av egoisme, risikoaversjon og hvordan de avveier likhets- og effektivitetshensyn. Deretter har vi sett på hvordan disse preferansene samsvarer med et ønske om omfordeling. Våre hypoteser kan illustreres med følgende forskningsmodell:

1 Forskningsmodell

Vi har jobbet med tre uavhengige variabler. De egoistiske hensynene er egoisme og risikopreferanser. Egoismevariabelen beskriver i hvilken grad man foretrekker utbetaling til seg selv på bekostning av andre. Egoisme vil, i en risikofri verden, føre til en preferanse for omfordeling i form av progressiv skatt hvis og bare hvis man selv tjener på det. Derfor vil de med en inntekt under medianen foretrekke en progressiv skatt, mens de med en inntekt over medianen vil foretrekke en flat eller regressiv skatt. Ettersom samplet vårt bestod av universitetsstudenter som kan forventes å ha en livstidsinntekt over medianen, er hypotesen (H1) at egoisme har en negativ sammenheng med progressiv skatt.

Den andre egoistiske variabelen er risikopreferanser, målt som grad av risikoaversjon. Progressiv skatt fungerer som en sosial forsikring gjennom at forskjellene i samfunnet minsker. Dermed blir faren for å "miste alt", f.eks. ved tap av mulighet til arbeidsinntekt grunnet sykdom, mindre med en progressiv skatt enn med en flat eller regressiv skatt. En sterkt risikoavers person vil derfor foretrekke en mer progressiv skatt enn en person som er risikonøytral, alt annet like. Hypotese H2 sier derfor at risikoaversjon henger sammen med en sterkere preferanse for omfordeling.

Det moralske hensynet som utgjør den siste uavhengige variabelen er likhet/effektivitetsavveiningen. Dette er et moralsk perspektiv som kartlegger synet på hva som er det beste for samfunnet. Klassisk litteratur om progressiv skatt sier at progressivitet fremmer likhet, men går på bekostning av effektiviteten. Dette er fordi et progressivt skattesystem er dyrere i drift enn et flatt system og fordi det minker insentivene til å jobbe mer, ettersom nettoutbyttet av å jobbe blir mindre og mindre. Hypotese H3 sier dermed at en preferanse for effektivitet har en negativ sammenheng med preferanser for progressiv beskatning.

Datainnsamlingen foregikk ved hjelp av et eksperiment som bestod av tre økonomiske spill og et spørreskjema. Det ble gjennomført 11. april 2013, i samarbeid med The Choice Lab ved Norges Handelshøyskole og Shachar Kariv ved UC Berkeley. Utvalget bestod av 135 studenter ved Universitetet i Bergen.

Spørreskjemaet målte skattepreferanser ved å be respondentene indikere enighet med en rekke utsagn om omfordeling og skattestruktur. Svarene ble aggregert til en progressivitetsscore som utgjør den avhengige variabelen i analysen vår. I tillegg samlet spørreskjemaet inn informasjon om kjønn, alder, økonomisk situasjon og politisk tilhørighet. Disse karakteristika utgjør våre bakgrunnsvariabler. De tre økonomiske spillene målte hver sin uavhengige variabel. Deltakerne ble bedt om å velge allokeringer av midler 150 ganger i tre forskjellige situasjoner, som hver var definert slik at valgene reflekterte grad av egoisme, risikoaversjon eller effektivitetspreferanser. Tre av de totalt 150 valgene deltakerne tok, ble tilfeldig valgt til utbetaling til deltakerne etter eksperimentets slutt. Dette for å sikre så virkelighetsnære beslutninger som mulig.

Analysen av resultatene viser at egoisme ikke har noen direkte sammenheng med skattepreferanser. Dette strider mot hypotesen vår, H1, om at egoisme henger sammen med en negativ holdning til omfordeling for universitetsstudenter. Det viser seg derimot at egoisme har en indirekte effekt da den påvirker i hvilken grad de to andre uavhengige variablene relaterer seg til preferanser for progressiv beskatning. Veldig egoistiske respondenter bryr seg verken om risikopreferanser eller effektivitetshensyn, mens for lave og moderate nivåer av egoisme får begge disse variablene en signifikant sammenheng med skattepreferanser. For disse menneskene henger risikoaversjon sammen med en mer positiv holdning til progressivitet. Dette stemmer overens med hypotesen vår, H2, og støtter synet på progressiv skatt som en sosial forsikring. Et mer overraskende funn er at sterkere preferanser for effektivitet henger sammen med en høyere progressivitetsscore. Dette strider imot hypotesen H3, som sa det motsatte. En mulig årsak til dette funnet kan være at synet på progressiv skatt er annerledes i Norge enn i andre land på grunn av troen på den nordiske modellen. Nordmenn kan ha et inntrykk av at progressiv skatt er den mest effektive løsningen. Blant bakgrunnsvariablene fant vi at en bedre økonomisk situasjon, i form av høy foreldreinntekt og høyt årlig forbruk, har en negativ sammenheng med omfordelingspreferanser. Det samme er tilfelle med politisk tilhørighet, hvor støtten til progressiv skatt minsker jo lenger til høyre man plasserer seg selv på en politisk skala. Vi finnes ingen indikasjoner på multikollinearitet mellom noen av de uavhengige variablene. Totalt forklarer variablene våre rundt 30% av variasjonen i progressivitetspreferansene.

Av videre forskning vil det være spesielt interessant å undersøke hvordan egoistiske mennesker vurderer skattesystemer. De er den gruppen vi vet minst om, da forskningen vår ikke ga noen signifikante resultater for de med høye grader av egoisme. Videre vil det være interessant å gjenta eksperimentet med flere uavhengige variabler for å undersøke om forklaringsgraden kan økes. Forskning innen omfordelingspreferanser har gitt indikasjoner på både andre egoistiske og moralske hensyn som kan være relevante. Sist, men ikke minst, vil det være mulig å variere

med forskjellige metoder for å kartlegge preferansene for progressiv inntektsskatt. Blant annet viser litteratur at konkrete spørsmål om skatt kan gi andre resultater enn abstrakte formuleringer, slik som vi har tatt i bruk i denne forskningen.